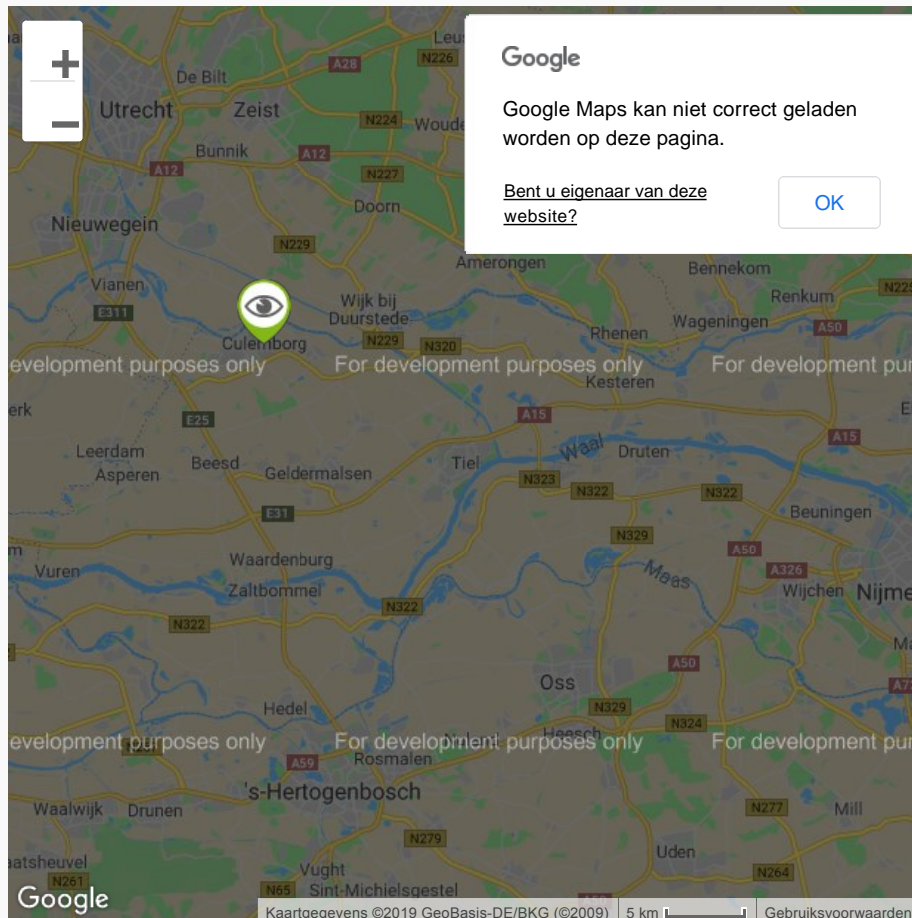

HISTORISCHE BINNENSTAD CULEMBORG

Binnenstad Culemborg

De historische binnenstad van Culemborg is prachtig. Je vindt er imposante historische gebouwen en gezellige pittoreske straatjes.

Dat Culemborg een rijke historie heeft, ontdek je al snel als je in de binnenstad door de oude straten loopt. Het stadhuis op de Markt bijvoorbeeld, stamt uit de 16e eeuw. In het stadhuis is tegenwoordig onder meer een toeristische infopost gevestigd. Maar de geschiedenis van deze stad aan de Lek gaat nog verder terug dan de 16e eeuw. Twee eeuwen daarvoor was Culemborg al een belangrijke handelsstad en een vrijstad met eigen rechtspraak. Culemborg was toen een centrale marktstad en kende later een levendige industrie. Armen en zieken vonden verzorging in de stad en weeskinderen werden al vanaf 1560 opgevangen in het Elisabeth Weeshuis. Als belangrijke stad en handelscentrum werd Culemborg in woelige tijden beschermd door maar liefst drie wallen en grachten, met zeven stadspoorten. Nu nog getuigen veel monumentale gebouwen van de rijke historie van Culemborg. Een greep hiervan lees je hieronder: Rechtspraak Midden voor het stadhuis ligt een blauwe steen. Hier werden vroeger misdadigers terecht gesteld. Het stadhuis dateert uit 1534 en werd gebouwd met geld dat door Elisabeth van Culemborg en haar echtgenoot Antonis van Lalaing werd voorgeschoten. De kelder van het stadhuis diende oorspronkelijk als vleeshuis, later als wijnkelder. Boven de kelderdeur staan twee leeuwen met het wapen van de familie van Elisabeth van Culemborg. Boven de hoofdingang van het stadhuis staan de letters A en E (Antonis en Elisabeth) en een Latijnse tekst: 'Ignis omnia consummabit' (het vuur zal alles voltooien). Op de rechterhoek van het stadhuis vind je een 'kaak', waar veroordeelden in de banden werden geslagen en zo te schande gezet. Hier komt de uitdrukking 'aan de kaak stellen' vandaan. Boze visvrouwen Vanaf de Oude Vismarkt kun je boven de zijdeur van een latere aanbouw van het stadhuis een bloederig tafereel zien. In 1428 was er een strijd gaande om de Utrechtse bisschopszetel, waarbij Zweder van Culemborg betrokken was als kandidaat. Jan van Buren, aanhanger van de andere kandidaat, probeerde met zijn leger de stad én Zweder in handen te krijgen. De aanslag mislukte en Van Buren werd op de vismarkt door Kuilenburgse visvrouwen in mootjes gehakt. In 1519 werd de visafslag verplaatst naar de Vismarkt, welke direct

naast de haven lag. De vishal werd gebouwd in 1787, waar vervolgens van 1788 tot 1940 iedere dag de vis aangevoerde vis werd verkocht. In 2002 werd de vishal officieel heropend, na uitvoerige restauratie. Nu dient het als ontmoetingsplek voor Culemborgers. Verstening van Culemborg Eind 15e/begin 16e eeuw had men schoongenoeg van de stadsbranden, die vaak volledige delen van een houten stad verwoesten. Het was ook toen dat de verstening van veel steden begon. Het Drostehuis stamt uit eind 15e eeuw en is een van de oudste stenen woonhuizen in Culemborg. Hier woonde vroeger de drost, de plaatsvervanger van de heer. Omringd door steen De Culemborgse stadsmuren stammen uit of iets na 1318, vlak nadat de nederzetting zijn stadsrechten kreeg. Grote delen van de ommuring zijn bewaard gebleven aan de westzijde en bij de Ridderstraat. De poort die hier stond is omstreeks 1752 gesloopt. De Binnenpoort is de enige van de zeven stadspoorten die bewaard is gebleven. Toen de oude stad nog uit drie delen bestond, elk apart ommuurd en omgracht, vormde deze poort de verbinding tussen de oude en nieuwe stad. De stadspoort stamt uit de 14e eeuw, het bovenste deel uit 1557. In de nis staat een beeld van de heilige Barbara. Bij de Binnenpoort hangen vloedmerken die de hoogte en datum van verschillende overstromingen aangeven. Ten zuiden van de Binnenpoort ligt de Varkensmarkt. Tijdens de reformatie mochten katholieken officieel geen kerkdiensten meer houden. Zij verscholen zich daarom vanaf 1624 in een schuilkerk aan de Varkensmarkt, achter de huidige pastorie van de H.H. Barbara en Antoniuskerk. Ook vind je op de Varkensmarkt nog één van de vier antieke waterpompen. De pomp stamt uit 1718. De andere pompen vind je op de Markt en in de Zandstraat. De Barbarekerken van Culemborg De H.H. Barbarakerk is niet de enige kerk die aan deze heilige is gewijd. De basis van de Grote of Barbarakerk werd gelegd vóór 1300. Bij de Beeldenstorm van 1566 werd het interieur verwoest en sinds 1578 is deze kerk eigendom van de protestanten. In 1654 verloor de toren zijn spits door blikseminslag en de kerk brandde op het koor na uit. De spits is nooit teruggeplaatst, dus heeft de kerk nu een stome toren. Deze kerk is niet te verwarren met zijn naamgenoot, de Sint-Barbarakerk. Deze neogotische katholieke kruiskerk staat aan de Markt en is te herkennen aan zijn kenmerkende Barbaratoren. De kerk werd in 1886 gebouwd ter vervanging van de bouwvallige Sint-Janskerk. Uit deze oude kerk is de Elisabethklok overgenomen, die in 1555 werd gegoten. In 1925 werden hier drie grotere klokken aan toegevoegd. Tijdens de Duitse bezetting werden alle vier de klokken in beslaggenomen. Na de oorlog is slechts de Elisabethklok teruggevonden. De kerk is in 1991 volledig gerestaureerd. Dat is echter niet het enige wat de binnenstad van Culemborg te bieden heeft aan religie. Zo is er bij het Rondeel rond 1640 een wandelbos aangelegd. Rond 1860 kwam het perceel in handen van het rooms-katholieke kleinseminarie in Culemborg, die er een recreatieverblijf voor studenten van maakte. In 1888 is het huidige huis gebouwd, dat tot 1935 functioneerde als kleinseminarie. Vandaag de dag is het een woonhuis. In 1839 werd er een Evangelische Lutherse kerk gebouwd op de fundamenten van de St. Pieters- of Gasthuiskapel. De Gasthuiskapel werd in 1677 aangewezen als Lutherse Kerk. Een deel van het oorspronkelijke meubilair is nog aanwezig. In 1867 werd er aan de Jodenkerkstraat een synagoge gebouwd door stadsarchitect C. Sillevius. Het is een waterstaatkerkje met neo-gotische kenmerken. Tegenwoordig doet het dienst als nederlands-gereformeerde kerk. Bij de kerk vind je een herinneringstegel aan de in de Tweede Wereldoorlog omgekomen Joden. Slechts 14 van de voorheen grote gemeenschap keerden terug naar Culemborg. Wanneer je de Stadswandeling Culemborg loopt, kom je langs al deze en nog veel meer historische locaties in Culemborg.